

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS

Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου»

Ενότητα 1: Θεωρία και Μέθοδος
στη Μελέτη της Αγροτικής
Κοινωνίας (4/4) 1ΔΩ

Διδάσκων: Χαράλαμπος Κασίμης

Τμήμα: Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μαθησιακοί στόχοι

- Το μάθημα στοχεύει σε μια ολιστική και κριτική προσέγγιση της έννοιας της αγροτικής ανάπτυξης μέσα από τη διδασκαλία βασικών εννοιών και μεθόδων για την κατανόηση μιας κοινωνικά ετερογενούς αγροτικής κοινωνίας. Πλαίσιο αναφοράς αποτελεί η Ελλάδα και οι χώρες της Ε.Ε.

Λέξεις κλειδιά

- Αγροτική κοινωνία, ύπαιθρος, ανάπτυξη, δημογραφία, αγροτική εκμετάλλευση, οικογενειακή γεωργία, φύλο, νέα αγροτικότητα, πολυλειτουργικότητα

Η μελέτη του αγροτικού χώρου στην Ελλάδα 1/2

- Ο αγροτικός χώρος στην Ελλάδα εξακολουθεί να παραμένει, σε μεγάλο βαθμό, ο αγνοημένος της κοινωνικής έρευνας.
- Η καθυστέρηση στην ανάπτυξη των κοινωνικών επιστημών αποτελεί ένα ζήτημα που έχει άμεση σχέση και με την ίδια την εξέλιξη του κοινωνικο-οικονομικού συστήματος στη σύγχρονη Ελλάδα.

Η μελέτη του αγροτικού χώρου στην Ελλάδα 2/2

- Σ. Δαμιανάκος:

«Η καθυστερημένη εισαγωγή του βιομηχανικού καπιταλισμού στη χώρα, η περιφερειακή της θέση απέναντι στο διεθνή καπιταλισμό, ο μόνιμα ρυθμιστικός ρόλος ενός ασταθούς, με δομές αυταρχικές, κράτους, αποτελούν στην πραγματικότητα, ορισμένες παραμέτρους που μας βοηθούν να καταλάβουμε γιατί η ανάγκη, η έμφυτη σε κάθε κοινωνία, στο να γνωρίσει τον εαυτό της και να εγκύψει πάνω σ' αυτό, μεταφράζεται στην Ελλάδα από τούτη την άμετρη διόγκωση της γεγονοτικής ιστορίας και της λαογραφίας των οποίων η κύρια λειτουργία ήταν η αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογίας. Αυτές εκεί έφραξαν το δρόμο σε κάθε άλλη απόπειρα μελέτης μέχρι την επαύριον του II Παγκοσμίου Πολέμου».

Η έρευνα στη μεταπολεμική περίοδο 1/5

- Μόνο μεταπολεμικά, και κυρίως από ξένους ερευνητές, ο Ελλαδικός αγροτικός χώρος μελετάται σαν αντικείμενο των κοινωνικών επιστημών σε τρεις βασικούς άξονες: της **Ανθρωπογεωγραφίας, της Αγροτικής Κοινωνιολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας.**
- Η άμεσα μεταπολεμική περίοδος είναι αυτή της ένταξης της αγροτικής παραγωγής στην αγορά, της μεταφοράς του αγροτικού πλεονάσματος σε άλλους τομείς της οικονομίας, της αγροτικής εξόδου, και της «βίαιης αποδόμησης» της παραδοσιακής αγροτικής κοινωνίας.
- Κυριαρχεί η αντίληψη ότι η οικονομική ανάπτυξη της χώρας απαιτεί τη μείωση του αγροτικού πληθυσμού.

Η έρευνα στη μεταπολεμική περίοδο 2/5

- Οι πρώτες μελέτες μεταξύ 1950-60 είναι στενά οικονομικές με την οπτική της ποσοτικής αύξησης της παραγωγής και γενικά της Κρατικής Αγροτικής Πολιτικής.
- Εξαιρέσεις οι κοινωνιολογικές παρεμβάσεις του Ευελπίδη και του Φίλια.
- Η δεκαετία του 1960 αποτελεί χρονολογία αφετηρίας ενός εντονότερου κοινωνικού προβληματισμού και ερευνητικής παρέμβασης που συνδέεται και με τη δημιουργία του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ).

Η έρευνα στη μεταπολεμική περίοδο 3/5

- Πολλαπλασιάζονται οι ποιοτικές και ποσοτικές έρευνες ανθρωπολόγων, γεωγράφων και κοινωνιολόγων, κυρίως Άγγλων και Γάλλων.
- Ένας νέος κοινωνικός προβληματισμός επηρεάζει και τις υπόλοιπες κοινωνικές επιστήμες με αποτέλεσμα να στραφούν σε ζητήματα όπως ο ρόλος των προκαπιταλιστικών δομών στο σχηματισμό της σύγχρονης κοινωνίας και η σημασία των ζωντανών πολιτισμικών εκδηλώσεων για την οικοδόμηση της σύγχρονης εθνικής ταυτότητας (αμφισβητώντας τη παραδοσιακή ιστοριογραφία και λαογραφία).

Η έρευνα στη μεταπολεμική περίοδο 4/5

Δύο πράγματα επηρεάζουν προς αυτή τη κατεύθυνση:

- Η στρατιωτική δικτατορία και η συγκέντρωση πολλών επιστημόνων στο εξωτερικό όπου επηρεάστηκαν από τις νέες ερευνητικές τάσεις και εργάστηκαν με νέα θεωρητικά εργαλεία.
- Η μεγάλη συζήτηση, σε παγκόσμιο επίπεδο, για την ανάπτυξη και τις κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές διαστάσεις αυτής.

Η νέα επιστημονική κατεύθυνση αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει προβλήματα που προκύπτουν από τη γενικότερη κρίση των κοινωνικών επιστημών στη Δύση «ενάντια σ' ένα τυφλό εμπειρισμό πολλών επιτόπιων μελετών».

Πολλές μονογραφικές δουλειές υπακούουν στη δομολειτουργική λογική και αδυνατούν να δουν τη μικροκοινωνία στα πλαίσια της εξέλιξης της ευρύτερης κοινωνίας.

Η έρευνα στη μεταπολεμική περίοδο 5/5

Εκείνο που χαρακτηρίζει την οικονομική αγροτική έρευνα αυτή την περίοδο είναι η λογική της αναπτυξιακής αγροτικής πολιτικής με την αύξηση της παραγωγής και παραγωγικότητας, της εκμηχάνισης, της περιφερειακής ανάπτυξης, της απασχόλησης, της ένταξης στην ΕΟΚ και των επιπτώσεων αυτής.

Όσον αφορά στο χώρο της αγροτικής κοινωνιολογίας, ανθρωπολογίας και ανθρωπογεωγραφίας, η ανάλυσή τους είναι κυρίως συγχρονική.

Απουσιάζει η διαχρονική και η διακλαδική προσέγγιση. Δύο είναι οι επιπτώσεις αυτού:

- Η προσφυγή σε ψυχολογικές ερμηνείες για τη συμπεριφορά του Έλληνα αγρότη (ατομικισμός, έλλειψη συνεργασίας κλπ).
- Η μονόπλευρη οικονομιστική θεώρηση του ζητήματος της ανάπτυξης.

Θεματικές περιοχές της κοινωνικής έρευνας στην αγροτική μεταπολεμική Ελλάδα

Οι έρευνες κοινωνικής ανθρωπολογίας

- Οι έρευνες αυτές αφορούν στη «...μελέτη των κοινωνικών σχέσεων και οικονομικών δραστηριοτήτων μέσα στο χώρο της αγροτικής κοινότητας που αντιμετωπίζεται συνήθως σαν κλειστό υποσύστημα χωρίς να γίνεται αναφορά στην άρθρωσή του με το ευρύτερο ελληνικό κοινωνικοοικονομικό σύστημα».
- Εξετάζονται τοπικά προβλήματα ανάπτυξης, νοοτροπίες (τάσεις εξόδου, αδιαφορία για γεωργικές επενδύσεις κλπ.), δομικές αλλαγές και νέες κοινωνικές ανισότητες.
- Είναι πρόσφατη η τάση υιοθέτησης της ιστορικο – οικονομικής ανάλυσης σ' αυτού του τύπου τις έρευνες.

Οι έρευνες ανθρωπογεωγραφίας

- Μεγαλύτερης έκτασης έρευνες από αυτές της κοινωνικής ανθρωπολογίας. Πρόκειται για έρευνες εθνικού επιπέδου ή μεγάλων γεωγραφικών ενοτήτων (βασικά προβλήματα οργάνωσης χώρου) με χαρακτήρα μονογραφίας ή μελέτης χαρακτηριστικών πληθυσμιακών ομάδων.
- Γίνεται προσπάθεια εντοπισμού των διαφορών στις δομές της αγροτικής οικονομίας, στις τάσεις της αγροτικής εξόδου και στη δημογραφική σύνθεση διαφόρων γεωγραφικών περιοχών.
- Οι έρευνες αυτές δεν συνδυάζουν τη σύγχρονη στατιστική ανάλυση με ιστορική έρευνα και δεν συνδέουν τα ευρήματα με γενικότερη θεωρητική κατεύθυνση.

Οι έρευνες αγροτικής κοινωνιολογίας

- Πρόκειται για έρευνες, εμπειρικού χαρακτήρα, που υιοθετούν τη στρωματική προσέγγιση και τη στατιστική συσχέτιση των παραμέτρων του κοινωνικού αγροτικού περιβάλλοντος προς τις παραμέτρους της κοινωνικής συμπεριφοράς.
- Εξετάζουν τη διάσπαση της συνοχής και εσωτερικής ισορροπίας των κοινωνικών δομών των αγροτικών κοινωνιών σαν αποτέλεσμα της ενσωμάτωσής τους στις εθνικές και διεθνείς αγορές και οικονομίες.
- Εισάγουν τη διεπιστημονικότητα και τη διαχρονική ανάλυση.

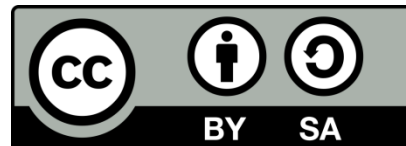
Βιβλιογραφία

- Bika Z. (2007), A Survey of Academic Approaches to Agrarian Transformation in Post-War Greece, *Journal of Peasant Studies*, 34: 1, pp. 69-90
- Δαμιανάκος κα. (1997), *Εξουσία, Εργασία και Μνήμη σε τρία Χωριά της Ηπείρου: η Τοπική Δυναμική της Επιβίωσης*, Πλέθρον/ΕΚΚΕ, σελ. 14-36
- Δαμιανάκος Σ. (2002), *Από τον χωρικό στον αγρότη: Η ελληνική αγροτική κοινωνία απέναντι στην παγκοσμιοποίηση*, Εξάντας, Αθήνα.
- Κοβάνη Ε. (1986), *Οι εμπειρικές έρευνες στην αγροτική Ελλάδα*, ΕΚΚΕ, Αθήνα.

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

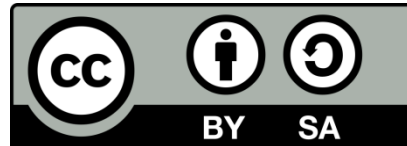
Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2014. Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Χαράλαμπος Κασίμης. «Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://oceclass.aua.gr/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων, π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Η άδεια αυτή ανήκει στις άδειες που ακολουθούν τις προδιαγραφές του Ορισμού Ανοικτής Γνώσης [2], είναι ανοικτό πολιτιστικό έργο [3] και για το λόγο αυτό αποτελεί ανοικτό περιεχόμενο [4].

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

[2] <http://opendefinition.org/okd/ellinika/>

[3] <http://freedomdefined.org/Definition/EI>

[4] <http://opendefinition.org/buttons/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
  - το Σημείωμα Αδειοδότησης
  - τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
  - το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)
- μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.